

Пропозиції
Державної податкової служби України
до проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу
України (щодо реструктуризації зобов'язань за кредитами в іноземній
валюті та адаптації процедур неплатоспроможності фізичних осіб)»,
внесеного на розгляд Верховної Ради України народними депутатами
України

Тарасенком Тарасом та іншими (15 народних депутатів України),
реєстраційний номер 4399 від 18 листопада 2020 року,

перше читання

1. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо реструктуризації зобов'язань за кредитами в іноземній валюті та адаптації процедур неплатоспроможності фізичних осіб)» (далі – законопроєкт) Державною податковою службою України не підтримується.

2. Законопроєктом пропонується внести зміни до Податкового кодексу України (далі – Кодекс) у частині оподаткування прощеного (анульованого) боргу за кредитами, у тому числі за кредитами в іноземній валюті, отриманими фізичними особами.

Законопроєктом пропонується в підпункті 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 Кодексу для визначення поняття «безнадійна заборгованість» запровадити нову ознаку, а саме як «заборгованість фізичних осіб, що залишилася непогашеною після задоволення вимог іпотекодержателя шляхом набуття права власності на предмет іпотеки».

Законопроєктом передбачено зміни до статей 164 та 165 Кодексу.

Зокрема передбачається внесення змін до підпункту «д» підпункту 164.2.17 пункту 164.2 статті 164 Кодексу, якими пропонується оподатковувати податком на доходи фізичних осіб доходи у вигляді основної суми боргу (кредиту), процентів та неустойки платника податку, прощеного (анульованого) кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним з процедурою банкрутства, до закінчення строку позовної давності лише у випадку, коли такий платник податку є пов'язаною особою з кредитором.

Чинна редакція Кодексу передбачає оподаткування зазначених доходів, у вигляді основної суми боргу (кредиту), для будь-якого платника податку.

Так, відповідно до статті 14 Кодексу кредитор – це юридична або фізична особа, яка має підтвержені у встановленому порядку вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, у тому числі щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також контролюючі органи – щодо податків та зборів. Підпунктом 14.1.159 пункту 14.1 статті 14 Кодексу визначено, що пов'язані особи – юридичні та/або фізичні особи, та/або утворення без статусу юридичної особи, відносини між якими можуть впливати на умови або економічні результати їх діяльності чи діяльності осіб, яких вони представляють, з урахуванням відповідних критеріїв.

У разі реалізації запропонованих норм під час визначення платником податку з таких видів доходів «пов'язаної особи з кредитором» зазначене призведе до збільшення навантаження на податкових агентів під час нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб та для контролюючих органів під час адміністрування податку на доходи фізичних осіб. Оскільки, відповідно вимог цього підпункту 14.1.159 контролюючий орган у судовому порядку може доводити пов'язаність осіб на основі фактів і обставин, що одна юридична або фізична особа здійснювала фактичний контроль за бізнес-рішеннями іншої юридичної особи, утворення без статусу юридичної особи та/або що та сама фізична або юридична особа здійснювала фактичний контроль за бізнес-рішеннями кожної юридичної особи та/або утворення без статусу юридичної особи.

Водночас інші категорії боржників фізичних осіб пропонується звільнити від оподаткування таких видів доходів за допомогою включення такого доходу до переліку доходів, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податків, визначеного у статті 165 Кодексу.

Звільнення від оподаткування одного з видів доходу у вигляді додаткового блага для окремих категорій платників податків є дискримінаційною відносно інших платників податків, які сумлінно виконували обов'язки позичальника, а також до тих платників податків, які виконали свої податкові зобов'язання та сплатили податки із сум анульованого (прощеного) боргу.

Крім того, у законопроекті запропоновані зміни передбачають виключення з положень підпункту 165.1.59 пункту 165.1 статті 165 Кодексу чинної умови, за якою визначається цільовий напрям отримання кредиту в іноземній валюті, зокрема на придбання єдиного житла (іпотечного кредиту).

За відсутності зазначеної умови до переліку доходів, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку, можуть бути включені доходи у вигляді суми боргу (кредиту), процентів та неустойки платника податку за будь-якими кредитним договорами платника податку (споживчі кредити, на придбання автотранспорту, кредити на придбання майна членів сім'ї боржника за кошти боржника з подальшою реєстрацією на іншого члена сім'ї з метою ухилення боржника від погашення боргу перед кредиторами тощо).

При тому норми зазначеної законодавчої ініціативи не містять виключень щодо валюти, в якій були отримані кредити (в національній чи іноземній валюті).

Таким чином, реалізація пропозицій законопроекту звужує базу оподаткування податком на доходи фізичних осіб, що призведе до зменшення доходів бюджету і потребує визначення джерел покриття втрат бюджету.

Водночас законопроектом передбачено у разі прощення (анулювання) кредитором боргу (кредиту), застосування порядку, передбаченому законом про

реструктуризацію зобов'язань за кредитом в іноземній валюті та/або Кодексом України з процедур банкрутства.

Наразі спеціального закону щодо реструктуризації зобов'язань громадян України за кредитами в іноземній валюті не прийнято.

Водночас потребує врахування, що авторами одночасно із зазначеним законопроектом зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реструктуризації зобов'язань за кредитами в іноземній валюті та адаптації процедур неплатоспроможності фізичних осіб» від 18.11.2020 № 4398, яким передбачено внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Змінами до статті 132 «Виключення окремих майнових об'єктів боржника із складу ліквідаційної маси» Кодексу України з процедур банкрутства пропонується виключити зі складу ліквідаційної маси майна боржника, що складається з житла, яке є єдиним місцем проживання сім'ї боржника (квартира загальною площею не більше 60 квадратних метрів або житловою площею не більше 13,65 квадратного метра на кожного члена сім'ї боржника чи житловий будинок загальною площею не більше 120 квадратних метрів. Це в свою чергу фактично втрачатиме суть іпотечного кредиту, який передбачатиме відповідно до Закону України «Про іпотеку» у разі порушення боржником основного зобов'язання відповідно до іпотеки іпотекодержатель має право задовольнити забезпечені нею вимоги за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими особами, права чи вимоги яких на передане в іпотеку нерухоме майно зареєстровані після державної реєстрації іпотеки.

Отже, запропоноване звільнення від оподаткування основної суми боргу (кредиту), процентів та неустойки платника податку може призвести до використання несумлінними платниками податків таких фізичних осіб у схемах ухилення від оподаткування шляхом оформлення на них значної кількості та значних за розмірами кредитів з їх анулюванням (прощенням) надалі.

Також законопроектом пропонується доповнити пункт 172.1 статті 172 Кодексу нормою, яким встановити, що дохід, отриманий платником податку від відчуження житлової нерухомості внаслідок звернення стягнення банками на таке майно за договорами іпотеки, що забезпечують кредит, наданий в іноземній валюті, не оподатковується.

Відповідно до підпункту 165.1.16 пункту 165.1 статті 165 Кодексу не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податків, визначеного у статті 165 Кодексу, доходи, отримані внаслідок реалізації заставленого майна, майна платника податку в разі звернення стягнення фінансовою установою на таке майно у зв'язку з невиконанням платником податку своїх зобов'язань за договором кредиту (позики), за умови, що таке майно було придбано за рахунок такого кредиту (позики).

Враховуючи викладене, запропоновані доповнення до пункту 172.1 статті 172 Кодексу фактично дублюють чинні норми підпункту 165.1.16 пункту 165.1 статті 165 Кодексу.

Також законопроектом пропонується внести зміни до пункту 172.2 статті 172 Кодексу, якими передбачити вимоги щодо оподаткування доходу, отриманого платником податку від відчуження протягом звітного податкового року більше одного з об'єктів нерухомості, зазначених у пункті 172.1 цієї статті, або від продажу об'єкта нерухомості, не зазначеного в пункті 172.1 цієї статті, не розповсюджуються на операції з відчуження житлової нерухомості банками в порядку звернення стягнення за договорами іпотеки, що забезпечують кредит, наданий в іноземній валюті.

Відповідно до статті 36 Закону України «Про іпотеку» (далі – Закон) договір про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідне застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми правовими наслідками, може передбачати, зокрема:

передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання в порядку, встановленому статтею 37 Закону;

право іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу в порядку, встановленому статтею 38 Закону.

Оскільки під час здійснення операції з відчуження житлової нерухомості банками в порядку звернення стягнення за договорами іпотеки, що забезпечують кредит, наданий в іноземній валюті, дохід може отримувати або фізична особа, або банківська установа, зазначена норма потребує більш детального визначення з метою уникнення неоднозначного тлумачення.

**Заступник Голови
Державної податкової служби України**

Євген ОЛЕЙНІКОВ